

INTERVIEW TIM PARKS

‘Literaire treurigheid stinkt’

In India hoorde Tim Parks dat zijn energiestromen niet in balans waren. Zijn nieuwe boek heet *Leer ons stil zitten*. ‘Als je lang je lichaam en je ademhaling observeert, voel je onderhuidse angst.’ Door **Hans Bouman**

Tim Parks zit er voor zijn doen ontspannen bij. Een lichtelijk geagiteerde persoonlijkheid, voortdurend alert en in de startblokken voor een bevoegen uiteenzetting, zal hij altijd wel blijven. Maar de tijden dat die geesteshouding leidde tot allerlei onbewust aangespannen spieren en daaruit voortkomende helse pijnen, ligt achter hem.

In zijn laatste boek, *Leer ons stil te zitten* (*Teach Us to Sit Still*), beschrijft hij uitvoerig en meedogenloos eerlijk hoe hij ruim tien jaar geleden steeds heviger pijnen kreeg in zijn onderbuik. Steeds vaker moest hij 's nachts naar de wc om te plassen, maar dikwijls kwam er niets. Overdag kon hij niet meer zitten van de pijn. Hij ging staande schrijven. Zijn seksleven werd tot nul gereduceerd. Leed hij aan een vergrote prostaat of prostaatkanker? Herhaald medisch onderzoek leverde niets op, Parks mankeerde niets. Urologen stelden ingrepen voor, maar moesten toegeven dat ze niet konden garanderen dat de pijn erdoor zou verdwijnen. Een bezoek aan een ayurvedische arts in India – waar Parks was in verband met een vertalerscongres – bracht hem op een ander spoor. ‘Dit is een probleem

waar u nooit meer van af komt, meneer Parks, tenzij u iets doet aan de duidelijke tegenstrijdigheid in uw karakter’, kreeg hij te horen. Volgens de arts leed Parks aan ‘een geblokkeerde vata’: de energiestromen in zijn lichaam waren niet in balans.

Dat was nu niet direct een boodschap die nauw aansloot bij de denkwereld van de aan Cambridge en Harvard geschoolde intellectueel Tim Parks. Maar toch zetten de woorden van de Indiër hem aan het denken. Zouden zijn klachten wellicht een psychosomatische herkomst hebben, om maar eens een term te hanteren die de ayurvedische arts nooit zou gebruiken, omdat hij suggereert dat lichaam en ziel van elkaar gescheiden zijn?

Over de zoektocht en de strijd met zichzelf die hierop volgde, en de meditatieoefeningen die uiteindelijk tot het verdwijnen van de pijn leidden, maar ook over de wijze waarop andere schrijvers worstelden met pijn en verdriet, gaat *Leer ons stil te zitten*.

Parks: ‘Ik ben opgevoed met de waarden van de Church of England. Mijn vader was Anglicaans predikant en maakte een tijdlang een zogeheten charismatische fase door, die gepaard ging

met spreken in tongen, het doen van profetieën en zelfs exorcisme. In zijn ideologie werd veel nadruk gelegd op het belang van de ziel. Het lichaam was onbelangrijk. Dat was een vleselijke val waarin je was opgesloten en die je tot zonde kon verleiden.’

Zijn schrijverschap is geheel gevormd door zijn jeugd, zo meent Parks. De Anglicaanse kerk bezorgde hem een obsessie voor taal (met dank aan de King James-bijbel), maar ook een afkeer van fundamentalisme; sporen daarvan zijn in bijna al zijn boeken te vinden. Maar waarschijnlijk belangrijker was het gevoel van schuld en schaamte dat met zijn literaire ambities gepaard gingen. Al sinds zijn debuut in 1985 heeft Parks bij elke publicatie het gevoel dat hij een zonde heeft begaan.

‘Ik ben opgevoed in het besef dat je niet de aandacht op jezelf moet willen vestigen, dat je niet moet willen laten zien hoe goed je wel bent. Tegelijk was ik van meet af aan ontzettend ambitieus. Ik was gek op literatuur en heb er altijd van gedroomd een succesvol schrijver te worden. Het is niet voor niets dat ik, toen ik halverwege de dertig was en nog geen enkel boek gepubliceerd had gekregen, naar Italië ben

vertrokken. Dat was niets minder dan een vlucht.’

In de Verenigde Staten had Parks een mooie Italiaanse leren kennen, Rita, zijn latere vrouw. Aanvankelijk vestigden de twee zich in Engeland, maar hun bestaan daar was deprimerend. Parks kon maar geen uitgever vinden, Rita zocht vergeefs naar een baan. ‘Ik had het idee dat ik in Italië minder gebukt zou gaan onder het feit dat ik maar niet tot de Engelse literaire wereld kon doordringen. Ik wilde daar nog drie of vier jaar doorgaan met schrijven, alvorens eventueel te besluiten het voor gezien te houden.’

Parks stond op het punt definitief met schrijven te stoppen toen eindelijk *Tongues in Flame* door een uitgever werd geaccepteerd. ‘Er lagen acht onuitgegeven manuscripten in de la en ik had de moed eigenlijk opgegeven. Zes ervan liggen trouwens nog steeds ergens in Engeland bij mijn moeder op zolder.’

Sinds 1985 schreef Parks ongeveer twintig romans en non-fictieboeken, die doorgaans op positieve kritieken kunnen rekenen. Hij woont met zijn vrouw en drie kinderen vlak buiten Verona, spreekt vloeiend Italiaans en is als docent vertalen verbonden aan de

IULM Universiteit in Milaan. Dan is alles toch goed gekomen? Niet dus.

‘Als ik terugkijk op de romans die ik de laatste tien tot vijftien jaar heb geschreven, dan constateer ik dat veel van mijn personages geblokkeerd zijn, opgesloten zitten in zichzelf, de grootste moeite hebben om echt te communiceren met hun naasten, zoals Chris Burton (*Bestemming*) met zijn vrouw, en Harold Cleaver (*Buiten bereik*) en Albert James (*Dromen van zeeën en rivieren*) met hun zoons.’

Parks maakt er geen geheim van dat de thema's die hij in zijn fictiewerken behandelt alles te maken hebben met hemzelf. In *Leer ons stil te zitten* vertelt hij hoe hij, net zoals in de jaren tachtig, serieus heeft overwogen – en nog steeds overweegt – om met schrijven te stoppen.

‘Schrijven brengt veel spanningen met zich mee. Al decennia maak ik mijzelf gek met vragen als: zal ik een nieuw boek kunnen schrijven, zal het een beetje verkopen, wat zullen de critici schrijven, zal ik nu eindelijk een grote literaire prijs krijgen? Pas recentelijk ben ik gaan inzien dat die vragen me te gronde dreigen te richten. En dan het schrijven zelf! In de westerse traditie gaat schrijven altijd over pijn. Elk serieus verhaal gaat over lijden en dat lijden wordt altijd geësthetiseerd. Ik zag dat het ook in mijn eigen boeken sloop. Het is zo moeilijk je daaraan te onttrekken.’

Parks wil niet beweren dat het lijden zelf in de literatuur als mooi wordt voorgesteld. ‘Maar er is wel die alomtegenwoordige overtuiging dat lijden noodzakelijk is om literatuur te scheppen. Die verheerlijking van het lijden in de literatuur gaat zo ver dat de lezer gaat denken dat hij niet heeft geleefd, als hij niet heeft geleden. Dat het belangrijker of wenselijker wordt te lijden en ‘iemand te worden’, dan gelukkig te zijn. Al sinds Christus is het zo dat lijden tot een transformatie naar iets hogers voert.’

Die koestering van leed is volgens Parks verwerpelijk en destructief. ‘Naar mijn overtuiging is veel literatuur, in zijn uitnodiging om plezier te beleven aan uitvoerig lijden, ten diepste pervers. Je begint je af te vragen of niet de hele westerse literaire traditie zeer serieuze implicaties heeft voor de volksgezondheid.’

Hij noemt de boeken van Anita Brookner als voorbeeld. ‘Die worden beheerst door een pathos, een gevoel van treurigheid over gemiste kansen, de grote liefde, en vervolgens wordt die treurigheid gekoesterd en geësthetiseerd. Brookner doet dat geweldig, maar het stinkt! Het is diep pervers! Het is een soort zelfgenoegzaamheid over de eigen treurigheid.’

Nog altijd zit Parks dagelijks achter zijn schrijftafel. Een gewoonte van veertig jaar geef je niet van de ene op de andere dag op. Maar hij twijfelt hoe lang het nog duurt. ‘Het is fascinerend hoe de meditatiepraktijken waar ik nu met zekere regelmaat aan deelneem je leren hoe je geest werkt: hoe je hecht aan negativisme en daaronder lijdt. Ik realiseer me dat het zweverig klinkt, maar als je meerdere malen tien dagen lang je lichaam en je ademhaling observeert, begin je een gevoeligheid te krijgen voor hoeveel angst je onderhuids met je meedraagt.’

‘Een van de oudste termen voor meditatie is ‘gewoon zitten’. Als je leert absoluut stil te zitten, wat ik pas zeer recentelijk heb geleerd, raak je in een staat van maximaal bewustzijn. Pas dan ben je in staat niet te hechten aan de pijn. Of je daarna nog kunt en wilt schrijven, zal moeten blijken.’

Tim Parks: *Leer ons stil te zitten* – Een scepticus onderzoekt zin en gezondheid.

Uit het Engels vertaald door Lidy Pol. Arbeiderspers; 317 pagina's; € 18,50. ISBN 978 90 295 7330 6.

Tim Parks: ‘In de westerse traditie gaat schrijven over pijn.’

Foto Guus Dubbelman / de Volkskrant

Schrijven brengt veel spanningen met zich mee

CV

1954
Geboren te Manchester op 19 december als Timothy Harold Parks

1981
Verhuist naar Italië

1985
Tongues in Flame (debuutroman)

1992
Italian Neighbours (Italiaanse burenen)

1997
Europa (*Europa*); shortlist Booker Prize)

1999
Destiny (*Bestemming*)

2002
A Season with Verona (*Een seizoen met Hellas Verona*)

2003
Judge Savage (*Rechter Savage*)

2005
Rapids

2006
Cleaver (*Buiten bereik*)

2008
Dreams of Rivers and Seas (*Dromen over zeeën en rivieren*)